

Mer leiejord betyr økt gjengroing i nord

Av Grete Stokstad og Oskar Puschmann

Forskjeller i hevdstatus på arealer fra en eiendom drevet av egen eier kontra en som kun leier ut, blir påvist i 3Q, overvåkingsprogrammet for jordbrukets kulturlandskap. Fra Sørfold kommune, Nordland. Foto: Oskar Puschmann

I Nordland, Troms og Finnmark er det betydelig mer areal som gror igjen knyttet til eiendommer hvor jordbruksareal kun blir leid ut, enn på eiendommer som drives av egne eiere. Forskjellen mellom "eid jord" og "leid jord" viser at opp mot en tredjedel av hevdholdt areal går ut av drift når eiendommene går fra å være drevet av egen eier til å bli utleid jord.

Forskere ved Skog og landskap har sammenlignet andelen areal som gror igjen i forhold til jordbruksareal på ulike typer eiendommer i eiendomskategoriene "eid", "leid" og "ute av drift". Søknad om produksjonstilskudd er brukt for å dele eiendommer inn i ulike driftskategorier. Arealene på overvåkingsflatene i 3Q programmet, overvåkingsprogrammet for jordbrukets kulturlandskap, kan inndeles etter driftsenheter som selv søker produksjonstilskudd (eid areal), om de hører til en eiendom som en eller flere søkere leier areal fra (leid areal), eller om det ikke er registrert noe aktiv drift på eiendommen (arealer helt ute av drift).

Forskerne har spesielt sett nærmere på arealtypene 1) åker, eng og hagebruk, 2) beitemark, 3) areal med usikker bruk og 4) villeng på overvåkingsflater fra Nordland, Troms og Finnmark. Disse arealtypene er fordelt på eiendomskategoriene "eid", "leid" og "ute av drift".

Figuren viser at det i alle kategorier finnes

Type av areal varierer med eiendomstype
Gjengroingsareal er definert som summen av "beite og slåttemark med usikker bruksstatus" og "villeng". Spesielt "villeng" er en marginal arealtype som ofte ses inn mot hevdholdt jordbruksmark, men omfanget varierer. Det er svært ulike andeler gjengroingsareal og areal i sikker drift mellom eiendomstypene.

RETURADRESSE:

Skog og landskap,
Postboks 115,
1431 Ås

B

NORGE

P.P.

www.skogoglandskap.no, tlf: 64 94 80 00, Redaktør: Camilla Baumann, Produksjon: Svein Grønvold, Grønvolds Bildebyrå, Trykk: Follotrykk AS 2010, Opplag 3000

Relativ fordeling av arealtyper, for summen av areal i hele datamaterialet, på de ulike eiendomsstypene "eid", "leid" og "ute av drift".

noe gjengroingsareal. Om arealet er eid, så er i snitt vel 20 prosent klassifisert som gjengroingsareal. Dersom arealet er leid øker andelen "ute av drift" til i overkant 40 prosent av arealet.

Fra eid til leid

Dette indikerer at når en eiendom som har vært drevet av egen eier endrer status til utleid, så reduseres det hevdholdte arealet. Økningen i areal som gror igjen er imidlertid et forsiktig anslag fordi vi i disse beregningene bare har tatt med de tidlige gjengroingsstadiene. Når et areal i gjengroing får et tydelig buskpreg, blir det registrert som skog i stedet for villeng, og de er ikke tatt med her.

Ikke all jordbruksdrift er berettiget arealstøtte, men mange steder blir en del areal fortsatt skjøttet etter at eiendommen "offisielt er nedlagt". Figuren viser at andelen gjengroingsmark på eiendommer ute av drift i gjennomsnitt er drøyt 70 prosent av tidligere hevdholdt areal.

Ser en på prosentvis fordeling på de enkelte overvåkingsflatene er det vanlige bildet faktisk at det er mindre gjengroingsareal på eid areal, og mer gjengroingsareal på areal som blir leid enn det figuren viser. Derfor antar vi at det vanlige er at vel en tredjedel av arealet går fra aktiv drift til gjengroings-

areal når areal blir drevet som leid i stedet for eid.

Ikke bare totalt areal som er interessant

I Nord-Norge er det ikke bare interessant å se på totalt areal som legges ned, men også hvor fort et nedlagt areal gror igjen. Her spiller både klima og værforhold inn. Dette gjør at tiden det tar før nedlagt jordbruksmark går over til for eksempel lauvskog, er ulik fra sted til sted. Den rent visuelle

og landskapsmessige effekten av nedleggningen kan derfor variere mye både i tid og rom.

Med fortsatt bruksreduksjon og økende grad av leievirksomhet, er det likevel viktig å være klar over hevdforskjellen på egen-eide og leide areal. Skog og landskap sine undersøkelser viser tydelig at leid jord ofte får en mer stemoderlig behandling enn eid jord. På leide eiendommer er det også helst de beste arealene som drives, mens noe mer marginale/tungdrevne areal raskt tas ut av drift.

Kulturminner og biologisk mangfold lider

At hevdholdt areal på leide eiendommer går tilbake er også uheldig for kulturminner og biologisk mangfold. Økt gjengroing på jordbruksarealene vil ofte forringe kvaliteten og fremskynde forfall av kulturminner. Samtidig er utleieren heller ikke berettiget ulike former for skjøtelsesmidler fordi de uten aktiv drift står utenfor landbrukets produksjonstilskuddsystemer.

Kontakt forfatterne:

Grete.Stokstad@skogoglandskap.no

Oskar.Puschmann@skogoglandskap.no

Les mer om 3Q på www.skogoglandskap.no

I 3Q er arealkategorien "villeng" arealer som ikke lenger blir drevet, og som er i en begynnelende gjengroing. I Nord-Norge er slike arealer ofte dominert av mjøddurt (som her) eller geiterams. Fra Senja, Troms.

Foto: Oskar Puschmann